

مقوق جزای اختصاصی

جرائع علیه اموال و مالکیت

(کلاهبرداری، خیانت در امانت، سرقت، چک)

تملیلی-کاربردی

«به همراه شرح و تملیحات و تبیین‌های قانون صدور چک (اصلاحی

۱۳۸۰/۸/۱۳»

مولفان

مجید بیاتی

مرتضی افشار

سرشناسه	: بیاتی، مجید، ۱۳۷۱-
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc
عنوان و نام پدیدآور	: جرائم علیه اموال و مالکیت (کلاهبرداری، خیانت در امانت، سرقت، چک) ... مؤلفان مجید بیاتی، مرتضی افشار
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات صالحیان، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۶ ص.
شابک	: ۲۵۰۰۰ ریال ۴-۲۱۴۴۶۵-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: حقوق جزا -- ایران
موضوع	: Criminal law -- Iran
موضوع	: حقوق جزا (فقه)
موضوع	: Criminal law (Islamic law)
شناسه افزوده	: افشار، مرتضی، ۱۳۷۳
رده بندی کنگره	: KM۱۲۸۰۰
موضوع	: ۳۴۸۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۱۲۹۳۴۱

آدرس: تهران- میدان انقلاب - خیابان کارگر - وی - خیابان شهدای ژاندارمری پلاک ۱۲۷ - واحد ۳	
شماره تماس: ۰۲۱-۷۹۱۰۰۰۰، ۰۹۱۹۰۸۱۰۱۴۲	
آدرس الکترونیکی: pubsale@nlai.gov.ir	

۱۳۹۹

عنوان کتاب: جرائم علیه اموال و مالکیت (کلاهبرداری، خیانت در امانت، سرقت، چک)
مؤلفان: مجید بیاتی، مرتضی افشار
صفحه آرا: هاجر اسفندیاری
ناشر: صالحیان
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ: اول ۱۳۹۹
قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان
شابک: ۴-۲۱۴-۶۶۵-۶۲۲-۹۷۸
ISBN: 978-622-214-465-4

پیشگفتار

حقوق کیفری یا جزا، به دو شاخه حقوق جزای عمومی و حقوق جزای اختصاصی تقسیم می‌شود. در حقوق جزای اختصاصی، به بررسی جرایم خاص و شرایط اختصاصی حاکم و مجازات‌های آن‌ها پرداخته می‌شود. چنانچه هر جرمی عناصر مادی و روانی مخصوص به خود را دارد که آن را از سایر جرایم ممتاز می‌نماید؛ بررسی این عناصر در رابطه با جرایم مختلف در شاخه حقوق جزای اختصاصی انجام می‌گیرد. حقوق دانان برای تدقیق و تسهیل در بررسی جرایم مختلف را بر اساس این‌که علیه کدامیک از ارزش‌های مورد قبول جامعه و هنجارهای اجتماعی ارتکاب می‌شود، به سه دسته «جرایم علیه اشخاص»، «جرایم علیه اموال و مالکیت» و «جرایم علیه امنیت» اسبابش عمومی» دسته‌بندی نموده‌اند.

در کتاب پیش رو، به عنوان سرفصل درس حقوق جزای اختصاصی (۲) تدریس می‌گردد، به تبیین و بررسی جرم می‌پرداخته می‌شود که، با نقض حقوق مالکانه اشخاص در ارتباط هستند. رواج سرقت، کلاهبرداری، چک پرداخت نشدنی و خیانت در امانت در مقایسه با جنایات و جرایم علیه مصالح عمومی کشور بیشتر بوده و دعاوی مربوط به این بخش بار سنگینی را بر نظام عدالت کیفری تحمیل کرده و می‌کند. وانگهی، مقررات مربوط به جرایم علیه اموال و مالکیت یا به تعبیر دقیق‌تر جرم‌های «دلیل رابطه تنگاتنگی که با قوانین مربوط به حقوق مدنی و حقوق تجارت دارند، در میان بار شاخه‌های علوم جنایی اهمیت خاصی داشته که تحلیل و پرداختن به آن‌ها بدون مدد گرفتن از قواعد حقوق خصوصی امکان پذیر نخواهد بود. حقوق جزای اختصاصی (۲) در واقع، حلقه پیوند حقه کیفری با حقوق خصوصی است و بدون آشنایی با مقررات مدنی در حوزه اموال و مالکیت و قواعد اسناد تجاری نمی‌توان تحلیل مناسب و جامعی از جرایم علیه اموال و مالکیت ارائه کرد. افزون بر این، این شاخه از حقوق به دلیل ارتباط با بزهکاری یقه‌سفیدی، جرایم اقتصادی، جرایم مرتبط با کسب و کار و جرایم سازمان‌یافته، بیش از دیگر گرایش‌ها با مباحث جرم‌شناختی ارتباط داشته و در کانون توجه جرم‌شناسان بوده است.

مؤلف در کتاب حاضر، با ارائه تفسیری جدید از مباحث این بخش از حقوق جزای اختصاصی، ابتدا به تعریف هر یک از جرایم مالی پرداخته و سپس به نحو اکمل به تبیین و

تشریح عناصر متشکله (عنصر قانونی، مادی و معنوی) و نیز مصادیق جرایم مذکور اهتمام می‌ورزد.

از ویژگی‌های این کتاب می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- بهترین منبع آموزشی در درس حقوق کیفری اختصاصی (۲) برای استفاده دانشجویان و داوطلبین آزمون‌های کارشناسی ارشد و دکتری؛
- تبیین و تشریح رویه قضایی فعلی در برخورد با جرائم علیه اموال و مالکیت.
- بررسی کامل اقسام و مصادیق کلاهبرداری در قوانین اصلی و خاص و تبیین کامل عناصر متشکله جرایم مذکور؛
- بررسی مباحث شاخه جرم، معاونت و تعدد جرم؛
- مقایسه جرایم علیه اموال و مالکیت و بیان وجه اشتراک و افتراق آن‌ها؛
- استفاده از قوانین خاص، آراء وحدت رویه دیوان عالی کشور، آراء شعب دیوان عالی کشور و نظریه‌های مشورتی به تناسب مطالب؛
- بیان نوآوری‌ها و چالش‌های موجود در قانون کشور چک اصلاحی سال ۱۳۹۷

مجید بیانی

تهران. اسفند ۱۳۹۸

۷ رجب سال ۱۴۴۱ ه.ق

فهرست مطالب

مقدمه	۱۷
فصل اول / کلاهبرداری	۱۹
مبحث اول: کلیات	۲۰
گفتار اول: تعریف کلاهبرداری	۲۰
گفتار دوم: مفهوم کلاهبرداری در فقه	۲۰
گفتار سوم: جنبه عمومی جرم کلاهبرداری	۲۰
مبحث دوم: عناصر تشکیل دهنده جرم کلاهبرداری	۲۱
گفتار اول: عنصر قانونی	۲۱
گفتار دوم: عنصر مادی و موضوعی جرم کلاهبرداری	۲۳
الف) رفتار مادی فیزیکی با شکل قابل مثبت	۲۳
ب) شرایط لازم برای تحقق جرم کلاهبرداری	۲۴
۱) شرط اول	۲۴
اختیار اسم یا عنوان مجعول	۲۵
بکار بردن حیله و تقلب و یا وسایل متقلبانه در جهت حراز وجود شرکت‌ها و مؤسسات موهوم یا داشتن اموال و اختیارات واهی یا امیدوار کردن به امور غیرواقع یا ترساندن از حوادث غیر واقع و یا امثال آن	۳۰
حیله و تقلب در مغرور کردن مردم به وجود شرکت‌ها یا تجارت‌خانه یا کارخانه‌ها یا مؤسسات موهوم	۳۲
مغرور کردن مردم به داشتن اختیارات واهی	۳۲
امیدوار کردن مردم به امور غیرواقع یا ترساندن مردم از حوادث و پیش‌آمدهای غیرواقع	۳۳
وسایل تقلبی دیگر	۳۶
شرط دوم: اغفال و فریب قربانی جرم و رضای او در تسلیم مال	۳۷
شرط سوم: تعلق مال برده شده به غیر (توجه ضرر به مالک یا متصرف قانونی)	۳۸
ج) نتیجه حاصله	۳۹
گفتار سوم: عنصر روانی (معنوی)	۴۴

- گفتار چهارم: موارد تشدید مجازات کلاهبرداری..... ۴۵
- الف) اتخاذ عنوان یا سمت مجعول مأموریت دولتی یا شوراها یا شهرداری‌ها یا نهادهای انقلابی و به طور کلی قوای سه‌گانه و همچنین نیروهای مسلح و مؤسسات مأمور به خدمت عمومی بر خلاف واقع..... ۴۵
- ب) استفاده از تبلیغ عامه از طریق وسایل ارتباط جمعی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه و حلقه یا نطق در مجامع و یا انتشار آگهی چاپی یا خطی..... ۴۶
- ج) دارمند دولت بودن مرتکب..... ۴۷
- گفتار پنجم: وقوع به جرم کلاهبرداری..... ۴۷
- گفتار ششم: معرات جرم کلاهبرداری..... ۴۹
- گفتار هفتم: هم‌کرار در ارتکاب جرم کلاهبرداری..... ۵۱
- الف) مشارکت در کلاهبرداری..... ۵۱
- ب) معاونت در کلاهبرداری..... ۵۲
- گفتار هشتم: صور خاص کلاهبرداری..... ۵۳
- الف) تحصیل مال از طریق نامشروع قانونی..... ۵۳
- ۱) عنصر قانونی جرم تحصیل مال از طریق نامشروع..... ۵۳
- ۲) عنصر مادی جرم تحصیل مال..... ۵۴
- رفتار مجرمانه..... ۵۵
- شرایط و اوضاع و احوال ارتکاب جرم تحصیل مال نامشروع..... ۵۵
- ۳) عنصر روانی جرم تحصیل مال از طریق نامشروع..... ۵۷
- سوءنیت عام..... ۵۷
- سوءنیت خاص..... ۵۷
۴. شروع به جرم تحصیل مال از طریق نامشروع..... ۵۸
۵. معاونت در جرم تحصیل مال از طریق نامشروع..... ۵۸
- ب) انتقال مال غیر بدون مجوز قانونی..... ۵۹
- ج) انجام معامله معارض..... ۶۰
- د) ورشکستگی به تقلب..... ۶۱
- ه) ورشکستگی به تقصیر..... ۶۱

۶۲	و) تبانی و مواضعه برای بردن مال غیر
۶۲	ز) سوء استفاده از ارز دریافتی از دولت
۶۳	ح) ماده ۹ قانون تصدیق انحصار وراثت مصوب مهرماه ۱۳۰۹
۶۳	ط) معرفی مال دیگری به عوض مال خود
۶۵	فصل دوم / جرم خیانت در امانت
۶۶	مقدمه
۶۷	گفتار اول: وجوه افتراق در جرم خیانت در امانت و کلاهبرداری
۶۸	گفتار دوم: بیثبات عمومی جرم خیانت در امانت
۶۸	گفتار سوم: تعریف جرم خیانت در امانت
۶۹	گفتار چهارم: ناصر و امان جرم خیانت در امانت
۶۹	الف) عنصر قانونی
۷۰	ب) عنصر مادی
۷۰	۱) رفتار
۷۰	استعمال نمودن
۷۰	تصاحب
۷۱	اتلاف
۷۲	مفقود کردن
۷۳	۲) تعلق مال به غیر
۷۴	۳) نتیجه جرم خیانت در امانت
۷۵	گفتار پنجم: عنصر روانی جرم خیانت در امانت
۷۶	گفتار ششم: شروع به جرم در خیانت در امانت
۷۶	گفتار هفتم: مجازات جرم خیانت در امانت
۷۷	گفتار هشتم: صور خاص جرم خیانت در امانت
۷۷	الف) سوء استفاده از ضعف نفس اشخاص
۷۹	ب) سوء استفاده از سفیدمهر
۸۰	ج) اختلاس

فصل سوم / سرقت ۸۵

مقدمه ۸۶

مبحث اول: ارکان سه‌گانه جرم سرقت ۸۶

گفتار اول: رکن قانونی ۸۶

گفتار دوم: رکن مادی سرقت ۸۷

بند اول: رفتار مجرمانه ۸۷

بند دوم: شرایط و اوضاع و احوال جرم ۹۰

الف) مال: موضوع سرقت ۹۰

ب) تعلق داشتن به دیگری ۹۵

بند سوم: نتیجه مجرمانه ۹۹

گفتار سوم: رکن مادی سرقت ۹۹

مبحث دوم: انواع سرقت ۱۰۱

گفتار اول: سرقت حدی ۱۰۲

بند اول: شرایط ثبوتی سرقت حدی ۱۰۲

الف) شیء مسروق شرعاً مالیت داشته باشد ۱۰۲

ب) در حرز بودن مال مسروق ۱۰۲

ج) هتک حرز توسط سارق ۱۰۴

د) خروج مال از حرز توسط سارق ۱۰۶

ه) مخفیانه بودن هتک حرز و سرقت ۱۰۸

و) سارق پدر یا جد پدری صاحب مال نباشد ۱۰۸

ز) ارزش مال مسروق حداقل معادل چهار و نیم نخود و یا هشتصد و شصت و چهار سوت ۱۰۹

طلای مسکوک باشد ۱۰۹

ح) مال مسروق از اموال دولتی یا عمومی، وقف عام یا وقف بر جهات عامه نباشد ۱۱۲

ط) سرقت در زمان قحطی صورت نگیرد ۱۱۳

ی) شکایت صاحب مال نزد مرجع قضایی ۱۱۴

ک) بخشیده نشدن سارق از سوی صاحب مال پیش از اثبات سرقت ۱۱۴

ل) تحت ید مالک قرار نگرفتن مال مسروق قبل از اثبات سرقت ۱۱۵

- م) به ملکیت سارق در نیامدن مال مسروق تا قبل از اثبات جرم..... ۱۱۶
- ن) مسروق یا مقصوب نبودن مال مسروق..... ۱۱۷
- س) توبه نکردن سارق قبل از اثبات جرم..... ۱۱۷
- بند دوم: ادله اثبات سرقت حدی..... ۱۱۷
- گفتار دوم: سرقت تعزیری..... ۱۱۹
- بند اول: سرقت مشدد..... ۱۱۹
- الف) سرقت مقرون به پنج شرط مشدد..... ۱۱۹
- ۱) شرط اول..... ۱۲۰
- ۲) شرط دوم..... ۱۲۱
- ۳) شرط سوم..... ۱۲۱
- ۴) شرط چهارم..... ۱۲۳
- ۵) شرط پنجم..... ۱۲۴
- ب) سرقت مقرون به آزار یا بطلور مسلحانه..... ۱۲۴
- ج) راهزنی غیر از عنوان محاربه..... ۱۲۷
- د) سرقت مسلحانه گروهی در شب..... ۱۲۸
- ه) سرقت مقرون به یکی از شرایط مقرر در ماده ۶۵۶..... ۱۲۹
- و) کیف‌زنی یا جیب‌بری..... ۱۳۲
- ز) سرقت از محل تصادف یا مناطق حادثه‌زده..... ۱۳۳
- ح) سرقت وسایل و متعلقات مربوط به تاسیسات مورد استفاده عمومی..... ۱۳۴
- ط) استفاده غیرمجاز از آب، برق، گاز، تلفن و فاضلاب..... ۱۳۵
- بند دوم: سرقت ساده موضوع ماده ۶۶۴..... ۱۳۷
- بند سوم: سرقت‌های خاص..... ۱۳۷
- الف) سرقت نوشته از اماکن دولتی موضوع مواد ۵۴۴ و ۵۴۵..... ۱۳۷
- ب) سرقت از موزه‌ها یا اماکن تاریخی و مذهبی..... ۱۳۹
- ج) سرقت نظامیان..... ۱۴۰
- د) سرقت توسط اقوام شخص ورشکسته موضوع ماده ۵۵۳ ق تجارت..... ۱۴۰

ه) سرقت کالاهای مورد حمل و نقل موضوع ماده ۳ قانون مجازات عامل متخلف در حمل و نقل

کالا ۱۴۰

و) سرقت داده‌های مرتبط با رایانه موضوع ماده ۱۲ قانون جرائم رایانه‌ای ۱۴۱

ز) سرقت اوراق و اسناد سجلی و شناسنامه موضوع ماده ۱۳ قانون تخلقات جرائم و مجازات‌های

مربوط به اسناد سجلی ۱۴۱

بند چهارم: مداخله در اموال مسروق ۱۴۱

مبحث سوم: سایر مسائل راجع به سرقت ۱۴۵

گفتار اول: مجازات سرقت ۱۴۵

بند اول: مجازات سرقت حدی ۱۴۵

بند دوم: مجازات تکمیلی و تبعی ۱۴۷

گفتار دوم: تکرار مجازات سرقت ۱۴۷

بند اول: تکرار جرم ۱۴۷

بند دوم: تعدد جرم ۱۴۸

گفتار سوم: شروع به سرقت ۱۴۸

گفتار چهارم: شرکت و معاونت در سرقت ۱۵۰

بند اول: شرکت در سرقت ۱۵۰

بند دوم: معاونت در سرقت ۱۵۰

فصل چهارم / چک ۱۵۳

مقدمه ۱۵۴

چالش‌ها و نوآوری‌های قانون اصلاح قانون صدور چک مصوب ۱۳۸۸/۱۳ ۱۵۵

الف) ماده ۱ ۱۵۵

ب) ماده ۲ ۱۵۵

ج) ماده ۳ ۱۵۷

د) ماده ۴ ۱۵۸

ه) ماده ۵ ۱۶۷

و) ماده ۶ ۱۷۱

ز) ماده ۷ ۱۷۱

۱۷۲		ح) ماده ۸
۱۷۴		ط) ماده ۹
۱۷۸		ی) ماده ۱۰
۱۸۰		ک) ماده ۱۱
۱۸۱		منابع و مأخذ

www.ketab.ir